

Nyaralás a selyemúton

Kultúrtörténeti, tájépítészeti és kertművészeti alkotófeladatok Kínából és Belső-Ázsiából

Eplényi Anna, Gyermek és Ifjúsági Képzőművészeti Műhely (GYIK Műhely),
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE), Tájépítészeti-, Településtervezési és
Dísznövénytermesztési Intézet

Bevezető - útra kelés

Rendhagyó nyaralásra indulunk, hiszen a GYIK-Műhely történetében még nem volt olyan útinaplónk, amelyben kiléptünk volna az európai művészet-, és kultúrtörténet számunkra otthonos témaköreiből. 2016 őszén és 2018 nyarán nagy vállalkozásba fogtunk: kulacsainkat feltöltöttük, tevéinket megrakodtuk, térképeinket megrajzoltuk és nekiindultunk a Keletnek! Arra voltunk kíváncsiak, hogy lehet-e a távoli vidékek hegyeit, embereit, érdekességeit, szellemi és tárgyi kincseit a „hagyományos pedagógia” mellett (másoljuk át, egészítsük ki, csináljunk olyat, mint...) más-hogy is átélhetővé tenni a gyerekek számára. Komolyan vettük küldetésünket és szakkönyvek, leírások, útinaplók alapján tájékozódunk, utána olvastunk minden helyszínről, épületnek, hagyománynak...

De mi mégsem másolni akartunk... Mi fel akartunk fedezni valami mást, valami izgalmasat! Ezért a Selyemút mentén új fogódzókat kerestünk: olyan alkotás-szelencéket, amelyekből eredeti ötletek szülnének. A Selyemúti-Társ könyvünkben bemutatott művészeti feladatok egyrészt szólnak kultúrtörténetről, másrészt (főként) a gyerekek saját gondolatairól, egyéni látásmódjáról. Így teljesedik ki a könyvben a Selyemút kalandja és az Alkotás felfedezésének élménye egymással.

A nyári táboros GYIK-szokásokról, általában

Mielőtt keleti témánkba elmélyednénk, szeretném kiemelni a nyári táboraink néhány olyan sajátos aspektusát, amelyekkel elkülönülnek az évközi GYIK-foglalkozásoktól: ilyen az a tény, hogy vegyes a korosztály, a testvérek miatt néhányuk kilóghat a csoport-kohézióból; sokan közülük évközben nem járnak, így nem rendelkeznek az alapvető GYIK-os eszközhasználattal; vagy éppen a fáradt szülők csak késve hozzák a náluk is álmosabb gyerekeket, akik közül többen is félnek az új csoport-helyzettől. Mindezek ellenére azt tapasztaljuk, hogy a GYIK-módszertan ezeket a - minden nyári táborban előforduló - nehézségeket is könnyen felülírja és két napon belül éppen a

különleges, szokatlan és izgalomba hozó GYIK-élményeken keresztül feloldódik a hangulat és remek alkotások születnek.

Hogyan lehet ezt az felszabadító alkotói légkört elérni? Milyen módszereink, tapasztalataink vannak erre? Az alábbiakban erre mutatunk néhány aspektust és példát. (A zárójelben található példák kiadványainknak feladatszámai, melyek a honlapunkon keresztül megrendelhetők: <http://www.gyikmuhely.hu/konyvrendeles>).

1. Jó tematika: ahogy évközben, a táborra is fontos egy ütős, egyértelmű, de szerteágazó témakör kijelölése, amely megadja az alaphangulatot, amit az alkotásokkal körbejárunk.

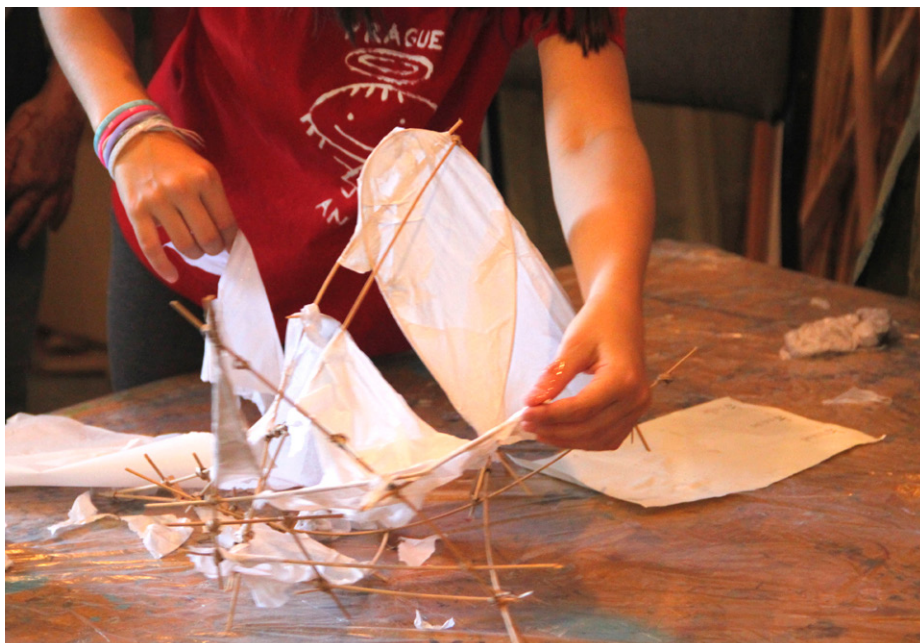

2. Az első feladat fontossága: a legelső feladatot úgy kell kitalálni, hogy mindenki, saját tempójában, de sikerélménnyel tudja megoldani, és közben vegyes anyag/eszközhazsnálatra tegyen szert; ilyenek a kollázsok, assemblage-ok, egyszerű térbeli installációra ráragasztós, vágós-, gyűjtögetős, „műhelyt-felfedező” feladatok. (Táj Tér Tár+ 6, vagy éppen Tabáni kisvendéglő-montázs, Régi-Strandfürdős-képeslapkollázs, Selyemúti-Társ 13, 33)

3. Kirándulással alkotás - séták: a tábor során egy-két délelőtt egy szokatlan helyre sétálunk, ahol alkotunk is (egyszerűbb feladatot), vagy éppen ott vízre tesszük a kész munkát, lelógatjuk, felakasztjuk, kifeszítjük, stb... A kis séta helyszíne, építészete, részleteinek megfigyelése inspirálhat egy későbbi benti munkát.¹ (Alkotás Élmény Tér 33, Selyemúti-Társ 32).

4. Teraszunk panorámája: nyáron használjuk csak igazán a teraszunk varázsát, változatos panorámaképek festése, légköri és városképi megfigyelések minden évben előkerülnek. Ezeket is irányítjuk némi képp technikában, de nagy papíron – akár egymással kooperálva (átfestés, belefestés, lap-, vagy ecsetadással) születnek meg.

5. Nagy közös munkák: annak ellenére, hogy a gyerekek „haza akarják vinni alkotásaikat”, a heti 15 feladat közül mindig van 3-4 közös, nagy alkotás, amelyben egyenlően részt vesznek. Ezek mellett jó talonban tartani egy jó témára elkezdet, egész heti, állandó rajzfeladatot (külön asztalon, falon – filccel pl.), amihez bárki-bármikor odamehet, folytathat, ha unatkozik, vagy éppen hamarabb befejezte ebédjét. (Alkotás Élmény Tér 22, 35, vagy Dzsungel-, Állatkert, Holdtérkép, Óceánjáróhajó-metszet rajzolása egész héten át több négyzetméteres papírlapon).

6. Egyéni, de összeilleszthető munkák: találunk ki olyan munkát, amelyek kezdetben egyéni – de végül mégis összerakhatók, összefűzhetők, összeépíthetők – mert e pillanatban a gyerekek munkája új értelmet nyer, miközben erősödik a közösségi összetartozás élménye. (Selyemúti-Társ 26)

7. Folyamatsorok: az év közben zajló 1-1,5 órás alkalmak rövidek, és hétről-hétre kiesnek a ritmusból a gyerekek; de ilyenkor nyáron végig lehet futtatni egymásra épülő

feladatrészeket, amelyek komplex folyamatsorokká húzhatók. Az iskolai projektfeladatokhoz hasonlóan akár több kisebb dolog összeépül, vagy éppen egy nagy lapon több technika jelenik meg. (Táj Tér Tár+ 16, Alkotás Élmény Tér 08, 44, Selyemúti-Társ 31)

8. Maszátolás, koszolás, gipszelés - vizezés: a könnyed nyáriruhák hamar megszáradnak, így bátrabban lehet fröcskölös, ragacsolós feladatokat kitalálni; gipszszel textilt merevíteni, batikolni,

¹ TERBE Rita - EPLÉNYI Anna Téri környezetünk megismerésének és elemzésének főbb módszerei, in: 4. Művészetpedagógiai Konferencia, 2021., ELTE TOK

vizes tusképeket festeni vagy éppen olyan könnyű, de nagy bambuszvessző-konstrukciókat készíteni, amelyből mindenhol csöpög a gipsz vagy tapétaragasztó. (Selyemúti-Társ 14). Mivel nagy a meleg, a gyerekek örömmel mosák fel akárhányszor is földet, asztalt, székeket. Gondolataik a Balatonon, strandokon járnak, ezért mindig kitalálunk vízzel, vízben készülő alkotásokat, vagy akár olyanokat, amelyek a vízről szólnak. (Alkotás Élmény Tér 32. és 50. old.)

Alkotás-módszertani kérdések a Selyemúton

Évközi és nyári táboros tematikában dolgoztuk ki ennek a különös utazásnak a vizuális feladatait. Alapvető kitételünk volt, hogy mi nem másolni akarunk kész műalkotásokat, nem csupán leutánozni, vagy „olyat csinálni, mint a kész műkincsek”. Mi fel akarunk fedezni valami mást, valami izgalmasat! Ezért a Selyemút mentén új fogódzókat kerestünk: olyan alkotás-szelencéket, amelyekből eredeti ötletek születnek, és egyrészt szólnak kultúrtörténetről, másrészt (főként) a gyerekek saját gondolatairól, egyéni látásmódjáról és nem utolsósorban felfedezésményéről. Így teljesedett ki a nyári táborban a Selyemút kalandja és az Alkotás felfedezésének élménye egymással.

Voltak azonban nekünk is megpróbáltatásaink és örömteli rácsodálkozásaink:

- Nehéz volt soha nem látott tájak között otthonosan mozogni, így többször is kivetítettük a panorámákat, a városképeket.

- Bajos volt művészettörténetet előképek, vetített képek nélkül oktatni, de mégis ahol lehetett, megpróbáltuk *elmesélni* a múltat egy történettel, *megeleveníteni* egy-egy hangulat felidézésével, vagy éppen a régi képeket helyeztük új kontextusba.

- Nem könnyű a gyerekeknek más kultúrák szimbólumait, tárgyait értelmezni, és más-más szemüveget venni fel hozzájuk; de fontosnak tartottuk, hogy ez valóban megtörténjen, és a gyerekek megértsék a kínai elixírek, sárkányok és merengőkővek *alapvető* lényegét, és hogy az alkotás közben tudják, mit-miért csinálják, és ne csupán másolják azokat.

- Törekedtünk arra, hogy az érzékeinket is használjuk: kóstoltunk mazsolákat, kortyoltunk teákat, szagoltunk fűszereket, hallgattunk keleti zenét és színes üvegekkel világítottuk meg magunk körül a műhely atmoszféráját, hogy

átélhessük a mecsetek belső világát.

- Megkerestük azokat a technikai, anyaghasználati pontokat, amelyekkel és ahol a téma kiszabadítható a másolás köteléke alól, és új kontextusba kerülve mégis annak lényegét tudja visszaadni: pl. keleti fűszerekből készültek a térképeink, amin elindultunk Kelet felé.²

Hét, táborban is jól adaptálható feladat bemutatása

A fent említett tábori szempontokat most néhány feladat részletes bemutatásával támasztjuk alá.

2 Felvétel a VIMM32-ről: <https://www.youtube.com/watch?v=aolYQD42yR4>

A Pekingi palotakert elveszett műkincs- kollázsa

(Selyemúti-Társ könyv 13-feladat)
A pekingi császári nyárikert, a Jüanming jüan nemcsak csodás palotakert, hanem hatalmas műkincsgyűjtemény is volt (porcelánok, kéziratok, fegyverek, szobrok), amíg a nyugatiak porig nem égették az ópiumháborúk idején. A kertben 40 látványra épülő tematikus pavilon-együttes készült el (1744), felidézve Kína különböző vidékeit, melyeknek izgalmas metaforikus, költői nevet viseltek: *A kegyes felhők védelme, Mennyei fény alatt és felett, Fák és vizek hangja...*

Feladat: Minden gyermek húzzon egyet a kerti-fantáziacímek közül, és annak inspirációjával készítsen assemblage-t, amelyhez kínai tárgyakat, apróságokat, reprodukciókat, rizspapírokat, teát, textildarabokat, eltört porcelánt használjon! Konklúzió: ez a feladat kifejezetten alkalmas nyitó feladatnak, hiszen a sok tárgy között kutatni, matatni, vágni, illeszteni, ragasztani nagyon egyszerű – és sikerélményhez vezet.

Keleti hangulatú kerti elemek a tájképi kertek látványtengelyeiben (16)

A tájképi kertek orientalista esztétikáját meghatározták a Kínában térítő jezsuiták beszámolóí és W. Chambers mintakönyvei. Ezek alapján változatos keleti (indokínai, indiai, mongol) kerti elemek: pagodák, napernyők, hidak, pavilonok jelentek meg a kertek kiemelt pontjain egymással izgalmas összelátásban.

Feladat: Képeslap méretben nyomtassunk ki kerti elemeket (7-9 db), majd körbevágás után helyezzük el nagy zöld kartonokon őket. Jancsiszóggal kifeszített zsinegekkel jelöljük ki a látványkapcsolatokat közöttük: mi honnan látszódjon össze? Kis, 3-4 fős csapatokban, festve tervezzünk köréjük tavakat, folyót, ligetes facsoportot, magányos fákat, mezőket úgy, hogy a látványtengelybe ne kerüljön sűrű erdőség vagy domb! Konklúzió: A

csapatok közös tervezése jól összehozza a gyerekeket, akik egymásnak magyarázzák el a nem éppen egyszerű térbeli helyzet megértését, tervezői ötleteiket, és a feladat kevés tanári beavatkozást igényel.

Tussal festett kínai merengőkövek és pecséteik (16 és 10)

A hagyományos kínai sétakertek (pl. a dél-kínai Szucsouban) legnagyobb kincse a kő, abból is a legértékesebb a lyukacsos szerkezetű, felhőre emlékeztető természetes mészkőszobor, amelyet egykori gejzírek mostak rejtélyes alakúra a Taihu nevű tóban. Szabad asszociációi, csengése, aszimmetriája volt legfőbb erénye. A merengőkő

minden reggel új inspirációt nyújt azzal, hogy gazdája mikor mit pillant meg benne.

Feladat: Erősítsünk A2-es lapot a falra (takkerrel többet is) és vetítsünk ki egy-egy követ, amelynek legjellemzőbb vonásait, íveit rajzoljuk át 3-4 percen. Majd vegyük le, és puhaszórú ecsettel, hollótussal folytassuk a festményt: mi milyen formákat, alakokat, arcokat láttunk bele? Konklúzió: akkor érdekes ilyen „sorban-állós” feladatba kezdeni, mikor az előző feladatot különböző időpontokban fejezik be a gyerekek. A megvizezett nagy lapok könnyen száradnak a melegben, és földre fektetve nagy méretben tudnak dolgozni. Azután

krumpinyomdával készült vörös monogram-pecsétekkel láttuk el magunk és egymás munkáit, ahogy ezt Kínában is tették.

Stein Aurél képeiből készült sivatagi képregény-riport (25)

A magyar származású, angol régész, Stein Aurél volt Belső-Ázsia, a Taklamakán sivatag és a tunhuangi mokaai „1000 Buddha sziklaszentélyek” felfedezője. Kalandos útinaplói, régészeti leírásai izgalmas olvasmányok melyek megidézik nekünk az akkori kalandvágyó, vándorló kutató életet. Hol találunk szállást, hogyan szállítják csomagjaikat, kik a vendéglátók és milyen veszélyek leselkednek rájuk?

Feladat: Rajzoljunk képregényeket Stein Aurél régi fényképei alapján (Wikimedia Common angol oldalon): mindenki kapjon 3-4 fényképet, amelyet bárhogya sorba rendezhet, hogy közé saját esemény-képkockákat rajzoljon diópáccal, tusokkal, filccel. A képregényeket illesszük a falon egy óriás regénnyé – majd történetmeséléssel, kis drámajátékkal dolgozzuk fel a gyerekekkel!

Nagy ecsettel készült, dinamikus szivárványhegy-festés (21)

Szivárvány-hegyeket a világ több pontján is találni, talán a legszebbek a kínai Csangje Geopark területén láthatók. A különböző fém-tartalmú homokkörtegek mint egy dobostorta rétegei rakódtak egymás mellé különböző vastagságban (tanhszia formáció). Idővel ferdén a felszínre kerültek, és tagolt, kedves dimbes-dombos mesetájá alakultak. Képzeliük el, hogy az előbb megmutatott rétegzett kőzeteink a kontinensvándorlás hatására meggyűrődnek, feltorlódnak, mint ahogy az indiai szárazföld gyűri fel napról-napra magasabbra a Himalája hegyláncát. Vajon milyen tájak, domborzatok jönnek létre ekkor? Feladat: A palettánkra egymás mellé tegyük ki a színes temperákat, majd használjunk nagyon széles ecsetet (10-12 cm). Óvatosan mártsuk be az ecsetet és kezdődhet a tájtervezés

A1-es lapokon. Lassan mozgassuk az ecsetet, hogy ne keveredjen össze a színsor! Dolgozhatunk közösen is a falakon!

Ködös távlatba vesző karsztvidékek síkbeli nyomatai (22)

A dél-kínai Kuanghszi tartományban fekvő Li-folyó völgye a világ talán egyik legkülönlegesebb tája: a párás, gyakran köddel elborított lapályos völgyből olyan sejtelmesen emelkednek ki a karszttornyok és mészkőkupok (fenglin), mintha egy hegyekből álló erdőben bolyonganánk. Feladat: 1,5mm-es sörkartonból vágjunk ki karcsú hegyeket, majd panorámaszerűen ragasszuk egymás elé/mögé. Ecset végével karcolhatunk is a puha sörkartonba sziklákat, fenyőket stb. Nyomdagépen olajfestékkel nyomtassuk át. Ennek hiányában kékes-zöld akrilfestékes szivacshengerrel is lefesthetjük, ill. pauszon dörzsölhetjük át pittel, szénnel. Konklúzió: a feladatot még egyetemistákkal is elvégeztük, és a tükröződés mentén illesztettük.

Bambuszrolóból készült kortárs lámpás-konstrukciók (13)

A Han dinasztia korára nyúlik vissza a lampion ünnep, amikor a császár rendeletére az 1. holdhónap 15. napján lampionokat gyűjtöttek. Minden évben ezen a napon a császárok kimentek az utcákra,

terekre, hogy az emberekkel együtt ünnepeljenek. A lampion ünnep ma is élő, művészeti hagyomány. Ai Weiwei ezt megújítva készített légi- és szobrokat, rizspapírral borított állat-lámpásokat kortárs környezetünkbe. Feladat: Kötözzünk szét-szedett bambusz rolóból, drót-kötözővel változatos, nonfiguratív térbeli szerkezeteket, majd tapétaragasztós skiccpausszal vonjuk be. Konklúzió: a kötözést kis egységekkel kezdjük, majd mikor bonyolódik, akkor a gyerek-párok segítsenek egymásnak – a feladat vége felé már az egész helyiség úszik a gipszben, tapétaragasztóban, de ne búsuljunk – hamarosan véget ér az nyári álmotázás, és kezdődik a rendszerető iskola! Aki mégis ott maradna nyaralni keleten, az szerezze be gyorsan a kiadványt és alkosson tovább!

Eplényi Anna PhD

Tájépítész-mérnök, rajz szakos tanár, MATE - egyetemi docens MATE A GYIK-Műhely Alapítvány vezetője és a MROE főtákar